

Bibliyoterapinin Dijital Ortamlara Entegrasyonu

[Kerime Meryem Özmen](#)¹

¹Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Doğubayazıt Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü

Atf için: Özmen, K. M. (2025). Bibliyoterapinin Dijital Ortamlara Entegrasyonu. *Spor, Eğitim ve Çocuk*. 5(3), 1-21. DOI: 10.5505/sec.2025.41636

Geliş Tarihi: 22.09.2025

Kabul Tarihi: 26.09.2025

Yayın Tarihi: 30.09.2025

GİRİŞ ve AMAÇ: Bibliyoterapi, çocukların yaşantılarını anlamlandırmalarına ve duygusal, sosyal, bilişsel gelişimlerini desteklemelerine yardımcı olan etkili bir yöntemdir. Geleneksel olarak basılı kitaplar aracılığıyla yürütülen bibliyoterapi, özellikle hızlı gelişim ve öğrenmeye açık olan okul öncesi dönemde çocukların duygu ifadesi, empati, problem çözme ve sosyal etkileşim becerilerini güçlendirmek amacıyla yaygın biçimde kullanılmaktadır. Günümüzde dijital teknolojilerin hızla yaygınlaşmasıyla birlikte, çocukların öğrenme ve iletişim ortamları köklü biçimde değişmiş; hikâyelerin ses, görüntü, animasyon ve etkileşim öğeleriyle sunulabildiği dijital ortamlar öne çıkmıştır. Bu dönüşüm, okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik bibliyoterapi uygulamalarının dijital ortamlara entegrasyonunu önemli ve kaçınılmaz hâle getirmiştir. Bu çalışmanın amacı, okul öncesi dönemde çocuk gelişimini destekleyici bibliyoterapi uygulamalarının dijital ortamlarla bütünleştirilmesine yönelik literatürü incelemek ve bu alandaki gelişmeleri bütüncül biçimde değerlendirmektir.

TARTIŞMA ve SONUÇ: Literatür incelendiğinde, dijital ortamların okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik bibliyoterapi uygulamalarında erişimi kolaylaştırdığı, dikkat ve motivasyonu artırdığı, çoklu duyuşsal etkileşim yoluyla öğrenmeyi desteklediği görülmektedir. Dijital bibliyoterapi uygulamalarının, erken yaşta çocukların ilgisini çekerek sosyal-duyuşsal öğrenme süreçlerine katkı sunduğu da vurgulanmaktadır. Bununla birlikte dijital içerikler, teknolojiye erişimde eşitsizlikler ve veri güvenliği gibi çeşitli riskleri de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle dijital bibliyoterapi uygulamalarının okul öncesi dönemde etkin ve güvenli biçimde kullanılabilmesi için içeriklerin çocukların yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak tasarlanması, uygulayıcıların dijital yeterliliklerinin desteklenmesi ve etik ilkelerin belirlenmesi gerekmektedir. Bulgular, bibliyoterapinin dijital ortamlara entegrasyonunun yalnızca teknik bir yenilik değil; okul öncesi çocuk gelişimini çok boyutlu olarak etkileyen pedagojik, psikososyal ve etik yönleri olan bir dönüşüm olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Bibliyoterapi, Dijital bibliyoterapi, Okul öncesi dönem, Dijital dönüşüm

Integration of Bibliotherapy into Digital Platforms

INTRODUCTION: Bibliotherapy is an effective method that helps children make sense of their experiences and supports their emotional, social, and cognitive development. Traditionally conducted through printed books, bibliotherapy is widely used to strengthen children's emotional expression, empathy, problem-solving, and social interaction skills, particularly during the early childhood when they are developing rapidly and are open to learning. With the rapid spread of digital technologies today, children's learning and communication environments have changed fundamentally; digital environments where stories can be presented with sound, images, animation, and interactive elements have come to the fore. This transformation has made the integration of bibliotherapy practices for preschool children into digital environments important and inevitable. The purpose of this study is to review the literature on integrating bibliotherapy practices that support child development in the early childhood with digital environments and to comprehensively evaluate developments in this field.

DISCUSSION AND CONCLUSION: A review of the literature reveals that digital environments facilitate access to bibliotherapy applications for preschool children, increase attention and motivation, support learning through multisensory interaction, and strengthen inclusivity. It is also emphasized that digital bibliotherapy applications contribute to social-emotional learning processes by capturing the interest of children at an early age. However, digital content also brings with it various risks, such as inequalities in access to technology and data security. Therefore, for digital bibliotherapy applications to be used effectively and safely in the early childhood, content must be designed to suit children's age and developmental level, practitioners' digital literacy must be supported, and ethical principles must be established. The findings indicate that the integration of bibliotherapy into digital

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

environments should be considered not merely as a technical innovation, but as a transformation with pedagogical, psychosocial, and ethical dimensions that affect preschool child development in multiple ways.

Keywords: Bibliotherapy, Digital Bibliotherapy, Early Childhood, Digital Transformation

GİRİŞ

Günlük yaşamda pek çok kişi, bir kitabın bakış açısını değiştirdiğini ya da hayatında dönüm noktası yarattığını ifade eder. İnsanlar zaman zaman yaşadıkları sıkıntıların, kayıpların ya da duygusal çatışmaların yalnızca kendi yaşamlarına özgü olduğunu düşünerek dünyayla aralarına görünmez bir mesafe koyabilirler. Bu algı, özellikle çocukluk ve ergenlik gibi gelişimin hızlı ve kırılgan olduğu dönemlerde daha belirgindir; çünkü çocuklar henüz yaşantılarıyla başkalarınınkini karşılaştırma, benzerlikleri fark etme ve deneyimlerini genelleştirme konusunda yeterli bilişsel olgunluğa ulaşmamışlardır (Forgan, 2002). Kitaplar tam da bu noktada devreye girerek, bireylere kendilerine benzer duyguları yaşayan karakterlerin dünyasına adım atma fırsatı sunar. Okuyucu, anlatı boyunca karakterlerin yaşadığı sıkıntılarla baş etme biçimlerini gözlemleyerek kendi sorunlarını farklı bir bakış açısıyla değerlendirme olanağı bulur. Karakterlerin deneyimlerine tanıklık etmek, bireyin yalnız olmadığı duygusunu pekiştirir ve sorunlarını aşma konusunda umut ve cesaret verir. Bu süreç, kitabın yalnızca bilgi veren bir araç değil; aynı zamanda duyguları yatıştıran, yaşantılara anlam kazandıran ve bireyin içsel iyileşme sürecini harekete geçiren bir yoldaş işlevi görmesini sağlar.

Bibliyoterapi, kitapların ve hikâyelerin bireylerin kişisel sorunlarını anlamalarına ve çözüm yolları geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla kullanılmasıdır (Renwick, 2020). Bu yöntem, çocukların ve gerektiğinde onların bakım verenlerinin konuşması güç ya da rahatsız edici olabilecek konuları güvenli bir ortamda ele almalarına olanak tanıyan uyarlanabilir bir araç niteliği taşır (Renwick, 2020). Bu sayede bireyler, yaşamın farklı sorunlarına uyum sağlamayı öğrenir ve insanlara ya da durumlara karşı daha sağlıklı tutumlar geliştirme fırsatı bulurlar (Ouzts, 1991). Geleneksel olarak basılı kitaplarla yürütülen bu süreç, günümüzde dijital araçların sunduğu erişilebilirlik ve etkileşim olanaklarıyla yeni bir boyut kazanarak daha geniş kitlelere ulaşma ve çocukların ilgisini çekme potansiyeli taşımaktadır. Günümüzde çocukların öğrenme deneyimleri yalnızca basılı materyallerle sınırlı kalmamakta; dijital araçlar, onların dikkat, motivasyon ve etkileşim becerilerini geliştiren önemli kaynaklar haline gelmektedir (Rahiem, 2021; Smeda et al., 2014). Bu durum, bibliyoterapinin de çağın ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde yeniden düşünülmesini ve dijital ortamlara uyarlanmasını gerekli kılmaktadır.

Bibliyoterapi, tarihsel gelişimi ve geleneksel uygulamaları

Kitapların iyileştirici gücüne yönelik düşünceler oldukça eski dönemlere uzanmaktadır. Antik Yunan uygarlığı, metinlerin ruhsal iyileşmeye katkı sağlayabileceği fikrini ortaya koyan ilk toplumlardan biri olarak kabul edilmektedir. Örneğin Antik Yunan şehirlerinden Teb’de bulunan bir

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

kütüphanenin girişinde yer aldığı bilinen yazıtta “Ruhun Şifa Bulduğu Yer” ifadesinin bulunması, kitapların zihinsel ve duygusal iyileştirici işlevine dair tarihsel bir kanıt olarak gösterilmektedir (Rubin, 1979). Her ne kadar kavram olarak bibliyoterapi Antik Yunan’a dayandırılrsa da, benzer şekilde kitaplar veya yazılı anlatılar aracılığıyla bireylerin duygusal ve ahlaki gelişimini destekleme anlayışı farklı medeniyetlerde de uzun süredir görülmektedir.

Antik Mısır’da bilgelik literatürü, özellikle *sebait* türündeki metinlerle, bireylerin toplumsal erdemler, adalet, alçakgönüllülük ve doğruluk gibi moralle ilgili değerleri öğrenmesine olanak veren yazılı kaynaklar üretilmiştir. Bu eserlerden biri olan The Instruction of Amenemope, Mısır Yeni Krallık dönemine ait olup adaletsizlik, gurur ve haksızlık gibi davranışları eleştirirken; içsel huzur, başkalarına saygı ve toplumsal sorumluluk gibi tutumları teşvik etmiştir. Bu eserler aracılığıyla okuyucuların karakter gelişimi ve ahlaki farkındalık kazanmaları amaçlanmıştır. Benzer biçimde Hindistan’ın eski döneme ait Panchatantra metinleri, hayvan karakterler ve hikâyeler aracılığıyla dostluk, bilgelik, ahlaki seçim ve akıllı davranma gibi değerleri somutlaştırıp ve anlatılarla çocuklara eğitim sunmaktadır (Chauhan & Patel, 2023). Bunun yanı sıra Antik Çin’de Konfüçyüsçü öğretinin temelini oluşturan Beş Klasik ve Dört Kitap gibi eserler, bireylerin erdemli davranışlar geliştirmesi için başlıca kaynaklar olarak yüzyıllar boyunca eğitim programlarının merkezinde yer almıştır. Bu eserlerin yüzyıllar boyunca ezberletilerek okutulması, Çin kültüründe kitapların bireyin gelişiminin biçimlendirme gücüne duyulan inancın köklü bir göstergesi olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Türk-İslam edebiyatında da mesneviler, menkıbeler ve hikâyeler; bireylere ders verme, kıssadan hisse çıkarma ve değer aktarımı amacıyla üretilmiş metinler olarak, anlatıların bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını yönlendirebileceği fikrinin tarihsel sürekliliğini göstermektedir (Topuzkanamış & Uysal, 2010).

Bibliyoterapi, bireyin gelişim alanlarını desteklemek amacıyla kitapların kullanıldığı ve okuyucu ile edebî metin arasında kurulan etkileşimin uyum, gelişim, klinik ve zihinsel sağlık gibi amaçlarla terapötik etki yaratabileceği kabul edilen bir süreçtir (Pardeck & Pardeck, 1989). Günümüzde ise bu süreç dijitalleşmeyle yeni bir boyut kazanmıştır. Artık kitapların yerini kimi zaman etkileşimli e-kitaplar, sesli kitaplar veya dijital hikâyeler almakta; böylece bibliyoterapinin sunduğu destek mekândan bağımsız, daha erişilebilir ve çocukların ilgisini çekebilecek çoklu duyuşsal formatlarla sunulabilmektedir. Bu dönüşüm, bibliyoterapiyi yalnızca basılı metinlere dayalı geleneksel bir yöntem olmaktan çıkararak, dijital ortamların sunduğu imkânlarla daha kapsayıcı, esnek ve kişiselleştirilebilir bir öğrenme ve iyileşme aracı haline getirmektedir.

Bibliyoterapi, çocukların kendi dünyalarının ötesine bakmalarına da imkan tanır. Nitekim hiç görmediği bir ülkede yaşayan ve kendi yaşıtı hakkında hikâye okuyan çocuk, hem o kültüre ilgi duyar hem de farklı bakış açıları geliştirir. Ayrıca bibliyoterapi, bireyin kendini daha nesnel şekilde değerlendirmesine yardımcı olur; yani çocuklar, hissettikleri duyguları dışarıdan biri gibi görebilmeyi öğrenirler. Bu yöntem, çocukların sorunlarını açıkça ve rahatça tartışmalarını da destekler. Bir hikâyede

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

öfkelerini kontrol edemeyen bir karakteri okuyan çocuk, kendi öfkelerini de konuşabilir. Bibliyoterapi, problemlere çözüm yolu olduğunu da gösterir. Hikâyelerdeki kahraman, çocuk için sorunların üstesinden gelmeyi öğretti ve olumlu bir bakış açısı kazandıran bir model işlevi görür (Afolayan, 1992). Böylece çocuklar, sorunları karşısında çaresiz kalmak yerine farklı yollar aramayı öğrenirler. Ayrıca, benzer sorunları yaşayan başka insanların ya da karakterlerin olduğunu görmek, çocuklara yalnız olmadıklarını hissettirir (Forgan, 2002). Bu süreç, örneğin arkadaş edinmekte zorlanan bir çocuğun hikâyedeki kahramanın yeni bir arkadaşla kurduğu ilişkiyi görebilerek kendi girişimlerde bulunmaya cesaret etmesi ya da kardeş kıskançlığı yaşayan bir çocuğun kahramanın paylaşma ve sabretme yoluyla olumlu bir ilişki geliştirdiğini fark ederek benzer bir tutum sergilemesiyle somutlaşır. Görüldüğü gibi, bibliyoterapi sadece çocukların kendilerini anlamalarına değil, aynı zamanda tutum ve davranışlarını olumlu yönde değiştirmelerine de yardımcı olmaktadır (Schrank & Engels, 1981).

Bibliyoterapi Türleri

Bibliyoterapinin türleri konusunda literatürde farklı sınıflandırma yaklaşımları bulunmaktadır. Örneğin Lack (1985) bibliyoterapiyi, bireylerin gelişimsel ihtiyaçlarını destekleyen gelişimsel bibliyoterapi ve psikolojik sorunlara yönelik profesyonel müdahaleyi ifade eden klinik bibliyoterapi olarak ikiye ayırmıştır. Braynt ve Roberts (1992), uygulamada danışman ve danışanın rollerine dikkat çekerek, danışanın belirli materyalleri okumasına dayalı danışan odaklı ve danışmanın yönlendirmesiyle yeni materyal üretimine dayalı danışman odaklı bibliyoterapi ayrımını önermiştir. Rubin (1979) ise bibliyoterapiyi üçlü bir yapı içerisinde değerlendirerek, geleneksel/kurumsal, klinik ve gelişimsel bibliyoterapi türlerinden söz etmişlerdir. Bu derlemede özellikle iki tür üzerinde durulacaktır: gelişimsel bibliyoterapi ve klinik bibliyoterapi. Bu iki yaklaşım, bireyin ihtiyaçlarına göre hem önleyici hem de iyileştirici nitelikler taşıması bakımından birbirini tamamlayan işlevlere sahiptir.

Gelişimsel bibliyoterapi, çocukların çocukluk dönemine özgü kaygılarla ve farklı gelişimsel geçiş süreçlerinde yaşadıkları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olacak okuma materyallerinin hazırlanması ve kullanılması sürecidir (Jayne & Purswell, 2017). Bu süreçte amaç, çocukların ruh sağlığını korumak ve gelişimlerini desteklemektir. Yani sadece sorun çözmek için değil, çocukların duygularını tanımalarına, kendilerini ifade etmelerine ve sosyal becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için de kullanılır. Örneğin, kendine güvenini artırmak istenen bir çocuğa, cesur bir karakterin hikâyesi okunabilir. Gelişimsel bibliyoterapi okul ortamlarında kullanıldığında, öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyici bir araç olarak öne çıkar (Lucas & Soares, 2013). Sosyal -duygusal boyutun yanı sıra, dil gelişimine de katkı sağlayarak kelime dağarcığının genişlemesine, anlatım becerilerinin gelişmesine ve okuma motivasyonunun artmasına yardımcı olur (Noble et al, 2020). Özellikle diyaloga dayalı etkileşimli okumalarda bu etkiler daha belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır (Cooper et al., 2014)

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

Gelişimsel bibliyoterapi, hem önleyici amaçlar hem de çeşitli duygusal zorluklar yaşayan çocuklara destek olmak için kullanılır (Catalano, 2008). Knoth (2006), bibliyoterapinin önleyici yönünü anlatırken şöyle bir benzetme yapar: “Çocukları duygusal travmalara karşı aşılacak mümkündür. Kızamığa karşı çocuklara nasıl aşı yapılıyorsa, boşanma gibi durumlara karşı da doğrudan bir aşı yapılamaz; ancak çocuklara bu süreci yönetebilecekleri baş etme stratejileri sunan duygusal bilgiler sağlanabilir.” Yani bibliyoterapi, çocukların yaşayabilecekleri zorluklara önceden hazırlanmasına yardımcı olur. Böylece çocuklar, zor bir durumla karşılaştıklarında ne yapabileceklerini bilir ve kendilerini daha güçlü hissederler. Bu nedenle, bibliyoterapi sadece uzmanların kullandığı bir yöntem değildir; öğretmenler ve ebeveynler de çocukların gelişimini desteklemek için bu yöntemi kullanabilirler. Jayne ve Purswell (2017), gelişimsel bibliyoterapinin, çocukların yaşadıkları kaygılar ve hayatlarındaki değişimlerle başa çıkmalarına yardımcı olacak kitaplar seçmekle ilgili olduğunu belirtmiştir. Örneğin, okula yeni başlayan bir çocuk, arkadaş edinme, yeni öğretmeniyle tanışma veya okul kurallarına alışma konusunda endişeli olabilir. Böyle bir durumda, okula başlama sürecini anlatan bir hikâye kitabı okumak, çocuğun kendini daha güvende hissetmesine yardımcı olur. Benzer şekilde, aile içinde değişiklikler yaşandığında –örneğin anne babanın ayrılması ya da yeni bir kardeşin doğması gibi– çocuklar kaygı ve korku hissedebilirler. Bu süreçlerde, çocuğa özel olarak seçilmiş hikâye kitapları okuyarak, yaşadıklarını anlamasına ve duygularını ifade etmesine yardımcı olunabilir. Bu tür kitaplar, çocuklara yalnız olmadıklarını hissettirir ve duygularını daha rahat paylaşmalarını sağlar.

Heath ve arkadaşları (2005), bibliyoterapi uygulamalarının çocukların hem okul içindeki hem de aile yaşamındaki sorunlarla başa çıkmalarına önemli katkılar sağladığını belirtmektedir. Nitekim bibliyoterapinin okulda arkadaşlık ilişkileri kurma, tartışma ve zorbalıkla mücadele gibi sosyal alanlarda çocuklara duygusal destek sunduğu; aynı zamanda evde yaşanan kardeş kıskançlığı, ebeveynler arası çatışmalar, boşanma, işsizlik ve ekonomik zorluklar gibi stres yaratan durumların çocuklarda ortaya çıkardığı kaygı, korku ve motivasyon eksikliğinin okul yaşamına yansımalarını azaltmaya yardımcı olduğu bilinmektedir (Sönmez, 2023).

Bibliyoterapi bireysel olarak uygulanabileceği gibi küçük ya da büyük gruplarla da yürütülebilir (Lucas & Soares, 2013). Ancak grup temelli uygulamaların, bireylere daha fazla yarar sağladığı vurgulanmaktadır (Lucas & Soares, 2013). Grup çalışmaları, katılımcılara aidiyet duygusu kazandırıp, güvenli bir ortam oluşturur ve ortak deneyimlerin paylaşılmasıyla kaygıların azalmasına katkı sağlar. Ayrıca grup dinamiği, bireylerin farklı bakış açıları geliştirmelerine ve sorunlara yönelik yeni çözüm yolları keşfetmelerine olanak tanır. Bu nedenle, ideal grup büyüklüğünün altı ila sekiz kişi arasında olması önerilmektedir (Lucas & Soares, 2013). Grup yapısının homojen olması, seçilen kitabın tüm katılımcılara uygun düşmesini kolaylaştırır; bu nedenle üyelerin kronolojik yaşlarının yakın olması ya da yaklaşık aynı gelişimsel düzeyde bulunmaları önemlidir (Pardeck & Pardeck, 1993).

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

Gelişimsel bibliyoterapinin en sık kullanıldığı alanlardan biri, çocukların duygularını tanıma ve sosyal becerilerini geliştirme süreçleridir. Gelişimsel bibliyoterapiye yönelik yapılan bir araştırmada 5–6 yaş grubu çocuklarda iyileştirici hikâyeler olan bibliyoterapi uygulamasının çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinde anlamlı bir gelişme sağladığı bilinmektedir (Uyar, 2020). Daha güncel bir örnekte de bibliyoterapinin çocukların duyguları anlama ve sosyal problem çözme becerileri üzerinde anlamlı bir etki yarattığı bulunmuştur (Göncü, 2024). Özellikle duyguları tanıma ve kişiler arası problem çözme becerilerindeki gelişmeler, yöntemin çocukların günlük yaşamlarında karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkmalarına katkı sunduğunu ortaya koymaktadır.

Klinik bibliyoterapi ise, psikologlar ya da terapistler gibi uzmanlar tarafından uygulanır ve amacı çocukların duygusal ya da davranışsal sorunlarını tedavi etmektir (Öncü, 2012). Örneğin, kaygı bozukluğu yaşayan bir çocuğa, korkularıyla baş eden bir karakterin hikâyesi okutularak, çocuğun kaygısıyla başa çıkması hedeflenir. McCullis (2012) klinik bibliyoterapiyi, duygusal ve davranışsal bozukluklara sahip bireylerde kullanılan, davranış değişimini desteklemeyi ve terapötik hedeflere ulaşmayı amaçlayan bir yöntem olarak tanımlamaktadır. Bu süreçte roman, öykü, şiir, fabl, biyografi ve drama gibi farklı türlerde yaratıcı edebî metinlerden yararlanılmaktadır. Klinik bibliyoterapiyi uygulama sürecinde danışan ile terapist, ele alınan konuyu tartışarak sorunun farklı boyutlarını ve alternatif çözüm yollarını birlikte keşfeder. Terapist, bireyin duygularını ifade etmesini kolaylaştırır, yaşadığı ikilemler için çözüm seçeneklerini gündeme getirir ve danışanın mevcut sorunlarıyla daha etkili başa çıkmasına rehberlik eder (Davis, 1992; Yusuf & Mohd, 2008).

Klinik bibliyoterapiye ilişkin güncel araştırmalar, bu yöntemin çocuklarda özgül fobilerin tedavisinde de etkili olabileceğini göstermektedir. Örneğin Radtke ve arkadaşları (2023) tarafından yürütülen çalışmada, 4–7 yaş aralığındaki çocuklarda köpek fobisine yönelik bibliyoterapi programı test edilmiştir. Bulgular, bibliyoterapinin erken çocukluk döneminde belirli fobilerin azaltılmasında uygulanabilir ve umut verici bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. Okul öncesi dönemdeki çocuklarda özgül fobilerin tedavisine odaklanan çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, bu alanda dikkat çeken bir başka örneklerden biri “Uncle Lightfoot” (Coffman, 1981–1987) adlı çocuk kitabıdır. Bilişsel davranışçı ilkeler temel alınarak geliştirilen ve hikâye içinde maruz bırakma oyunları barındıran bu kitap, özellikle karanlık korkusunun azaltılması amacıyla kullanılmıştır. Yaşları 4 ile 7 arasında değişen 89 çocuğu kapsayan erken dönem deneysel uygulamalar (Mikulas & Coffman, 1989), kitabın karanlık korkusunun tedavisinde umut vadettiğini ortaya koymuştur.

Bibliyoterapi İçerik Seçimi

Bibliyoterapinin başarısı için doğru içeriğin belirlenmesi oldukça önemlidir (Sridhar & Vaughn, 2000). Çünkü kullanılan içerik ister basılı bir kitap, ister dijital bir öykü, isterse bir kukla senaryosu olsun, her çocuk üzerinde aynı etkiyi yaratmaz. Çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, ilgi alanları ve yaşadığı duygusal deneyimler göz önünde bulundurularak seçilen içerikler, bibliyoterapötik sürecin etkililiğini

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

belirleyen en önemli unsurdur. Nitekim, okula yeni başlayan bir çocuk için arkadaş edinmeyi konu alan bir öykü, kardeş kıskançlığı yaşayan bir çocuk için ise yeni kardeşe ilgili bir senaryo daha uygun olacaktır.

İçeriğin dili ve anlatım tarzı, kullanılan ortamdan bağımsız olarak önemlidir. Çocuğun anlayabileceği kelimeler kullanılmalı, cümleler kısa ve sade olmalıdır (Lucas & Soares, 2013). Örneğin, “ürkek” yerine “korkak” ya da “rahatsız hissetmek” yerine “canı sıkılmak” gibi daha bilindik ifadeler tercih edildiğinde, çocuk içeriği daha kolay kavrar ve dikkatini kaybetmez. Aynı şekilde uzun ve karmaşık cümleler hangi araçla sunulursa sunulsun çocukların olayı takip etmesini zorlaştırabilir. Bu nedenle ardışık eylemler mümkün olduğunca ayrı cümlelerde verilmelidir. Örneğin, “Deniz sabah uyandı, dişlerini fırçaladı, kahvaltısını yaptı ve okula gitti” gibi bir anlatım yerine, “Deniz sabah uyandı. Dişlerini fırçaladı. Kahvaltısını yaptı. Sonra okula gitti.” şeklinde kısa ve açık ifadeler, okul öncesi çocukların dikkatini sürdürmede çok daha etkilidir.

Bibliyoterapi sürecinde kullanılan içeriklerin terapötik etkisini artıran unsurlardan biri, hikâyede anlatılan olayların çocuğun gerçek yaşam deneyimleriyle bağlantı kurabilmesidir. İçerik çocuğun dünyasıyla ne kadar örtüşürse, çocuğun hikâyeden anlam çıkarması ve özdeşim kurması da o kadar kolaylaşır (Akgün & Karaman Benli, 2019). Bu nedenle, uygulayıcıların sürece başlamadan önce çocuğun ihtiyaçlarını değerlendirmesi ve kullanılacak materyali buna uygun şekilde seçmesi, bibliyoterapinin başarısında belirleyici bir adımdır. Uygulayıcının rehberliği, okuyucunun karakterle arasındaki benzerlikleri görebilmesi ve bu benzerliklerden anlam çıkarabilmesi için kritik bir rol oynar (Pardeck, 1995). Ancak hikâyelerde yer alan aile yapıları, toplumsal değerler veya günlük yaşamdan örnekler çocuğun yaşadığı kültürle örtüşmediğinde, özdeşleşme düzeyi sınırlı kalabilir. Örneğin, Amerikan kültüründe sıkça geçen “Christmas sabahı hediyelerin açılması” sahnesi Türkiye’deki bir çocuk için heyecan duygusunu anlaşılır kılsa da, Noel ağacı ya da çoraba hediye koyma gibi ayrıntılar, çocuğun günlük yaşamıyla birebir örtüşmediğinden empatiyi zayıflatabilir. Bu nedenle, içerik seçiminde yalnızca konunun evrensel yönleri değil, aynı zamanda kültürel uyum da dikkate alınmalıdır.

Bibliyoterapi içeriklerinde sunulan çözüm yollarının da gerçekçi ve uygulanabilir olması büyük önem taşır. McIntyre (1999), bibliyoterapide kullanılan metinlerdeki sorunların ve çözümlerin gerçekçi olması gerektiğini özellikle vurgulamıştır. Çocuğun, içerikte sunulan çözüm yollarını kendi yaşamına uyarlayabilmesi beklenir. Eğer anlatıda sorunlar sihirli müdahalelerle ortadan kaldırılıyorsa ya da günlük hayatta uygulanması mümkün olmayan yöntemler öneriliyorsa, çocuk bu içerikten beklenen faydayı göremeyebilir. Dolayısıyla hem kültürel uygunluk hem de gerçekçi çözüm yolları, bibliyoterapinin etkililiğini artıran temel ölçütlerdir.

Bibliyoterapi Süreci

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

Bibliyoterapi doğru içeriğin seçilmesiyle başlayan, uygulama sonrasında yapılan etkinliklerle devam eden, bütüncül bir destek sürecini kapsar. Özellikle çocuklarla yapılan uygulamalarda, sadece içeriği sunmak yeterli değildir. Uygulama öncesinde ve sonrasında yapılacak etkinlikler, bibliyoterapinin etkisini çok daha güçlü hâle getirir.

Bibliyoterapi Öncesi Etkinlikler

Çocuklarla gerçekleştirilen bibliyoterapi uygulamalarında bibliyoterapi öncesi etkinlikler, sürecin en kritik aşamalarından birini oluşturur. Bu etkinlikler, çocuğun hem bilişsel hem de duygusal olarak içeriğe hazırlanmasına yardımcı olurken, aynı zamanda öğrenme sürecine daha etkin katılımını da sağlar. Okuma öncesinde yapılan hazırlıklar, çocukların hikâyedeki karakterleri tanıyarak onlarla önceden bağ kurmalarına olanak tanır; bu da onların hikâyede işlenecek duygulara ve olaylara daha açık hale gelmesini sağlar. Ayrıca bu süreçte çocukların kendi yaşantılarından örnekler paylaşmaları teşvik edilerek, bireysel deneyimlerin içerikle ilişkilendirilmesi mümkün olur. Böylece çocuklar, yalnızca bir hikâye dinlemekle kalmaz, aynı zamanda yaşantılarını anlamlandırabilecekleri ve paylaşabilecekleri bir ortamda aktif katılımcı hâline gelirler (Heath et al., 2005). Günümüzde dijital araçların eğitim ortamlarına girmesiyle birlikte, bibliyoterapi öncesi etkinliklerin dijital uyarlamaları da mümkün hale gelmiştir. Dijital öyküleme veya dijital kukla uygulamaları aracılığıyla hikâyenin karakterleri kısa animasyonlarla tanıtılabilir, çocuklara etkileşimli tahmin soruları yöneltilebilir ya da hikâyede işlenecek duygular mini oyunlarla önceden deneyimleyebilir. Böylelikle çocuklar, yalnızca pasif bir dinleyici olmaktan çıkıp hikâyeye aktif ve hazırlıklı bir şekilde katılma imkânı bulurlar.

Bibliyoterapi öncesi etkinlikler kapsamında uygulayıcı içeriğin kapağını göstererek sorular sorabilir (“Kapakta kim var?”, “Sence mutlu mu, üzgün mü görünüyor?”). Bu tür sorular, çocukların düşüncelerini, duygularını ifade etmelerini ve hikâyeye dair tahminler geliştirmelerini sağlar. İçeriğin başlığı okunarak çocuklarla sohbet edilir, “Sence bu hikâyede ne olmuş olabilir?” gibi sorular yöneltir. Ayrıca karakter tanıtımı yapılır; hikâyedeki kahramanların resimleri ve isimleri önceden gösterilerek çocukların hikâyeye bağlanması kolaylaştırılır. Bunun yanı sıra çocukların kendi yaşantılarından örnekler paylaşmaları teşvik edilir. Örneğin, okul korkusunu konu alan bir hikâye öncesinde, “Hiç okula gitmek istemediğin oldu mu?” sorusu yöneltilebilir. Bu tür etkinlikler, çocuğun hikâyeye kendi yaşamı arasında köprü kurmasını sağlar.

Okuma öncesi etkinlikler dijital ortamlara da uyarlanarak daha etkileşimli hale getirilebilir. Kapak tartışmaları akıllı tahta veya tablet üzerinde yapılabilir; çocuklar kapaktaki karakterin yüzüne dokunarak ifadelerini değiştirebilir ya da küçük animasyonlar tetikleyebilir. Hikâye başlığı üzerine sohbet, interaktif anket uygulamaları (Kahoot, Mentimeter) aracılığıyla desteklenebilir; çocuklar başlıkla ilgili tahminlerini oylayarak grupta toplu bir beklenti tablosu oluşturabilir. Karakter tanıtımları animasyonlu görseller veya kısa seslendirmelerle zenginleştirilebilir; çocuklar karakterin üzerine tıkladığında kahraman kendini tanıtabilir. Ön deneyim paylaşımı ise ses kaydı ya da emoji tabanlı duygu

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

seçimleriyle yapılabilir; çocuklar tabletlerinden “okula gitmek istememe” duygusunu ifade eden simgeyi seçebilir veya kısa sesli yanıt kaydedebilir. Böylece, çocuklar yalnızca uygulayıcının yönlendirmesine değil, dijital ortamın sunduğu görsel, işitsel ve etkileşimli öğelere de tepki vererek daha aktif bir katılım gösterebilirler. Geleneksel olarak okuma öncesi etkinlikler, sözel iletişim ve görsel ipuçları üzerinden ilerlerken; dijital uyarlamalar çoklu duyuya hitap ederek çocukların ilgisini daha yoğun bir biçimde çeker. Her iki yöntemde de amaç aynıdır: çocuğu içeriği zihinsel ve duygusal olarak hazırlamak. Ancak dijital teknolojiler, bu hazırlığı daha oyunlaştırılmış, kişiselleştirilmiş ve etkileşimli hâle getirmektedir.

Uygulama Süreci

Bibliyoterapi, çocukların yaşantılarıyla hikâye karakterleri arasında bağ kurmalarını, bastırdıkları duyguları ifade etmelerini ve kendi yaşamlarına yönelik farkındalık kazanmalarını sağlayan çok katmanlı bir süreçtir. Bu süreçte ilk olarak özdeşim kurma gerçekleşir; çocuk, hikâyedeki karakterle bağ kurarak yalnız olmadığını fark eder ve duyguları empati yoluyla içselleştirir (Heath et al., 2005). Ardından duygusal arınma evresi gelir; çocuk, karakterlerin deneyimleri aracılığıyla kendi duygularını ifade etme fırsatı bulur. İlgörü kazanma aşamasında çocuk, hikâyedeki çözüm yollarını kendi yaşamına uyarlayarak farkındalık geliştirir (Khalik, 2017; Leana-Taşçılar, 2012). Son olarak genelleştirme süreci, çocuğun benzer süreçlerin başkaları tarafından da yaşandığını anlamasını ve empati kapasitesinin artmasını sağlar (Brewster, 2007). Böylece bibliyoterapi, çocukların hem bireysel hem de sosyal gelişimlerini destekleyen çok boyutlu bir yapı ortaya koyar. Bu süreçlerin her biri, bibliyoterapinin terapötik gücünü oluşturan temel yapı taşlarını meydana getirir ve çocukların gelişimlerine katkı sunar.

Tablo 1. Bibliyoterapi Aşamaları

	Açıklama	Örnek Uygulama
Özdeşim Kurma	Çocuğun hikâye karakteriyle bağ kurması, onun duygularını kendi deneyimleriyle ilişkilendirmesi	Kardeş kıskançlığı yaşayan çocuk, hikâyede benzer bir karakterle özdeşleşip “Ben de böyle hissediyorum” diyebilir.
Duygusal Arınma	Bastırılmış duyguların hikâye aracılığıyla ifade edilmesi	Öfkeli bir çocuk, öfkesini kontrol edemeyen karakteri görünce kendi duygularını paylaşmaya başlayabilir.
İlgörü Kazanma	Çocuğun kendi duygularını tanıması ve çözüm yollarını fark etmesi	Hikâyede karakterin sakinleşmek için derin nefes aldığını gören çocuk, bunu kendisi için de uygulamayı düşünebilir.
Genelleştirme	Benzer duyguların başkaları tarafından da yaşanabileceğini fark etmesi, empati geliştirmesi	Hikâyede karakterin korktuğunu gören çocuk, yalnızca kendisinin değil, başkalarının da korkabileceğini öğrenir.

Tablo1 de, bibliyoterapi uygulamalarında çocukların yaşadıkları terapötik sürecin dört temel aşaması bulunmaktadır. Özdeşim, çocuğun karakterle bağ kurmasını ve kendini yalnız hissetmemesini

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

sağlarken; duygusal arınma, bastırılmış duyguların ortaya çıkmasına imkân tanır. İçgörü kazanma aşamasında çocuk, duygularının nedenlerini daha iyi kavrar ve çözüm yolları geliştirmeye başlar. Son aşama olan genelleştirme ise, yaşanan deneyimlerin sadece kendisine özgü olmadığını fark etmesine yardımcı olur. Bu evrede bireyler, karşılaştıkları durumları, yaşadıkları problemleri ve deneyimledikleri olayları daha sağlıklı bir biçimde analiz ederek yorumlama becerisi kazanırlar (Bal, 2018).

Okuma akışı bibliyoterapinin başarısı açısından kritik öneme sahiptir. Hikâyenin bütünlüğünü korumak için metnin kesintisiz olarak baştan sona okunması gerekir (Forgan, 2002). Özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklar için bu durum daha da önemlidir; hikâyenin sık sık bölünmesi ya da araya etkinlikler eklenmesi, odak kaybına yol açabilir. Bu nedenle, hikâye tamamlandıktan sonra çocuklara tartışma sorular yöneltilmeli; ancak bu sorulara geçmeden önce kısa bir sessizlik verilmelidir. Bu küçük bekleme süresi, çocukların hikâyeyi zihninde toparlamasına, olay örgüsünü sindirmesine ve düşüncelerini organize etmesine yardımcı olur. Russell (1958) da benzer şekilde, çocukların hikâyeleri okuduktan sonra kendi başlarına ya da aceleye getirilmeden yapılan küçük grup tartışmaları eşliğinde düşünmelerinin, bu öğretileri günlük yaşamlarının bir parçası hâline gelmesini kolaylaştırdığını belirtmektedir.

Bibliyoterapi sürecinde yalnızca hikâyenin içeriği değil, çocuğun fiziksel konumlanışı da terapötik etkinin bir parçasıdır. Eğer okuma bir grup ortamında yapılıyorsa, öğretmen kitabı tüm çocukların görebileceği şekilde tutmalı ve çocukların göz teması kurabileceği bir pozisyonda konumlanmalıdır. Kitabın sayfaları, her çocuğun rahatça görebileceği biçimde çevrilmelidir. Tek bir çocukla yapılan uygulamada ise, öğretmen ya da ebeveynin çocuğu yanına alması önerilir. Bu fiziksel yakınlık, çocuğa güven hissi verir; ayrıca kitabı yakından inceleyerek resimleri görmesini ve metinle etkileşim kurmasını kolaylaştırır.

Dijital içeriklerle çalışıldığında da benzer prensipler geçerlidir. Eğer hikâye akıllı tahta, tablet veya projeksiyon aracılığıyla sunuluyorsa, ekranın tüm çocukların rahatça görebileceği konumda olması sağlanmalıdır. Tek bir çocukla çalışıldığında ise, tablet ya da bilgisayar ekranı yan yana kullanılabilir; çocuk hikâyeyi yakından görerek resimlere dokunabilir veya ekranda basit hareketlerle etkileşim sağlayabilir. Ayrıca dijital hikâye sunumlarında, hikâyeyi sık sık durdurup “tıklama gerektiren” etkileşimler eklemek yerine, önce hikâyeyi tamamlanmış bir bütün olarak izletmek; ardından çocuklara ekrandaki karakterler veya olaylarla ilgili sorular yöneltmek daha faydalıdır. Böylece, Forgan’ın (2002) önerdiği “hikâyeyi bölmeden sunma” ilkesi dijital ortamlara da uyarlanmış olur. Sonuç olarak, ister geleneksel ister dijital ortamda olsun, okuma sürecinde çocuğun fiziksel konumu, güven hissi, dikkat süresi ve akışın doğallığı özenle planlanmalıdır.

Sonlandırma

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

Bibliyoterapi sürecinde içeriğin nasıl sonlandığı, çocukların anlatıdan çıkaracakları mesaj ve geliştirecekleri bakış açısı açısından kritik bir rol oynamaktadır. Çocuk kitaplarının mutlaka mutlu sonla bitmesi gerektiği yönünde yaygın bir inanış olsa da, asıl önemli olan hikâyenin sonunda çocuğa umut aşılması ve zorluklarla başa çıkabileceğine dair bir güven duygusu kazandırmasıdır. Bu bağlamda, karakterin tüm sorunlarının aniden çözüldüğü mucizevi sonlardan ziyade, çabalarıyla ve adım adım ilerleyerek çözüm bulduğu sonlar daha işlevseldir. Böyle sonlar, çocuklara da yaşamlarındaki güçlükleri aşmak için emek vermeleri gerektiğini öğretir. Öte yandan, içeriğin üzücü bir olayla sonlanması da işlevsiz değildir; eğer karakter güçlü kalmayı başarabiliyor, çevresinden destek alıyor veya duygularını paylaşabiliyorsa, çocuk bu deneyimden olumlu bir öğrenme çıkarabilir. Dolayısıyla bibliyoterapide hikâye sonları, çocuklara hem gerçekçi hem de umut verici yaşam stratejileri kazandıracak biçimde kurgulanmalıdır.

Bibliyoterapi Sonrası Etkinlikler (İzleme Etkinlikleri)

Bibliyoterapi sürecinde yalnızca içerik sunmak yeterli değildir; asıl öğrenme ve duygusal işleme çoğu zaman içerik sonrası yapılan etkinliklerle gerçekleşir (Heath et al., 2005). Bu etkinlikler çocukların içerikte işlenen olayları, karakterlerin yaşadığı duyguları ve verilen mesajları daha iyi kavramalarını sağlar. Aynı zamanda, çocukların kendi yaşam deneyimlerini bu içeriklerle ilişkilendirmelerine ve duygularını daha rahat ifade etmelerine imkân tanır. Bir uygulama tamamlandığında, çocukların yalnızca izleyici veya dinleyici konumunda kalması değil, içerik üzerine düşünceleri, kendi hayatlarıyla bağlantı kurmaları ve çıkarımlar yapmaları önemlidir. McIntyre'ın (1999) vurguladığı üzere, çocukların bu deneyimi içselleştirebilmeleri için, içerik tamamlandıktan sonra onlara düşünme zamanı tanınmalıdır. İzlemenin hemen ardından içeriği farklı ve yoğun bir etkinliğe geçmek, çocuğun öğrendiklerini zihninde sindirmesini zorlaştırabilir. Bunun yerine kısa bir sessizlik bırakmak, ardından yönlendirici sorular sormak etkilidir. Doğru zamanda yöneltilen uygun sorular, çocukların anlatılan içerikleri daha derinlemesine anlamalarını kolaylaştırır (Heath et al., 2005). Örneğin, “Sence bu karakter burada hangi duyguyu yaşadı?”, “Sen olsaydın ne yapardın?” veya “Benzer bir olayı sen yaşadın mı?” gibi sorular, çocukların hem empati becerilerini hem de öz farkındalıklarını geliştirmelerine yardımcı olur.

Dijital ortamda sunulan içeriklerden sonra yapılacak etkinlikler çok çeşitli biçimlerde uygulanabilir. Çocuklar karakterlerin yer aldığı dijital duygu tablolarına emoji bırakabilir, kendilerini en çok etkileyen sahneyi seçebilir. Dijital öyküleme ile sunulan bir içerikte tartışma soruları önceden sesli veya yazılı olarak kaydedilebilir ve öykünün akışına belirli noktalarda entegre edilebilir. Video duraklatılarak çocuğun düşünmesi ve yanıt vermesi için fırsat sunulabilir; ardından yanıt verildikten sonra tartışma sorularına kaldığı yerden devam ettirilebilir. Görsel ifade tercih eden çocuklar için, çizim ve boyama uygulamaları (Sketches, Paint, Book Creator) üzerinden en çok etkilendikleri sahneyi çizmeleri istenebilir. Grup etkinliklerinde ise akıllı tahta veya interaktif platformlar kullanılarak ortak zihin haritaları oluşturulabilir; böylece çocukların farklı bakış açıları tek bir ekranda toplanabilir.

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

İzleme etkinlikleri, çocuğun kitap ya da başka bir anlatı türüyle kurduğu ilişkiyi derinleştirmeyi amaçlayan uygulamalardır (Cornett & Cornett, 1980). Bu etkinlikler, izleme etkinlikler çocuğun içerikte işlenen tema çerçevesinde duygu ve düşüncelerini ifade etmesine olanak sağlar. Bu kapsamda çocuklarla içerik üzerine etkileşimli tartışmalar yapılır ve farklı yöntemlerle çocuğun katılımı desteklenir. Hikâyede geçen bir sahneyi resmetmek, karakterin hissettiği duyguyu yüz ifadeleriyle canlandırmak ya da hikâyeye farklı bir son yazmak gibi faaliyetler, çocukların anlatıyla kurdukları bağı güçlendirir.

İzleme etkinliklerinin temel amacı, çocukların içerikte sunulan olayları ne ölçüde kavradıklarını görmek ve metinle kurdukları anlam bağına güçlendirmektir (Forgan, 2002). Bu kapsamda, çocuklardan duydukları ya da izledikleri hikâyeyi kendi ifadeleriyle baştan sona özetlemeleri istenebilir. Böyle bir uygulama, onların hem dilsel anlatım becerilerini destekler hem de olay örgüsünü ne kadar içselleştirdiklerini ortaya koyar. Bunun yanında, çocukların karakterlerin yaşadığı duyguları düşünmeleri ve bu duyguların nedenlerini açıklamaları sağlanabilir. Örneğin, “Sence bu karakter neden üzülmüş olabilir?” ya da “Sen olsaydın nasıl davranırdın?” gibi yönlendirici sorular, çocukların sadece olayları hatırlamalarını değil, aynı zamanda empati kurarak daha derin bir anlam çıkarımlarında bulunmalarını teşvik eder.

Bibliyoterapide önemli bir yere sahip olan izleme etkinlikleri kapsamındaki tartışma süreci, yalnızca soru-cevap mantığına dayalı bir etkileşimden ibaret değildir; çocukların kendi içsel farkındalıklarını geliştirmelerine alan tanıyan bir öğrenme ve paylaşma ortamıdır (Schlichter & Burke, 1994). Bu süreçte uygulayıcıların, çocuklara cevap vermeleri için zaman tanıması ve sessiz düşünme fırsatı sunması, onların duygularını ve düşüncelerini derinlemesine keşfetmelerine katkı sağlar. Çocuklara yöneltilen soruların açık uçlu, yargılayıcı olmayan ve destekleyici bir tonla ifade edilmesi, kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlar. Örneğin, “Hadi, cevap ver” gibi yönlendirici bir ifade yerine, “Bu soruyu biraz düşünebilirsin, aklına geleni paylaşman yeterli” gibi bir yaklaşım daha güvenli bir iletişim ortamı yaratır. Ayrıca, çocukların cevap vermek istemediği sorular konusunda ısrar edilmemeli, “İstersen bu soruyu atlayabiliriz” gibi seçenekler sunulurken esneklik tanınmalıdır. Bu yöntem, çocukların kendilerini baskı altında hissetmeden sürece katılmalarına ve hikâyeden öğrendiklerini daha özgürce ifade etmelerine olanak verir.

Basılı Kitaptan Dijital Bibliyoterapiye Geçiş Süreci

Bibliyoterapi uygulamalarında uzun yıllar boyunca basılı kitaplar temel araç olmuştur. Geleneksel okumalar, yalnızca metnin kendisiyle değil, aynı zamanda okuyucunun uygulayıcıyla kurduğu duygusal etkileşimle de değer kazanmıştır. Öğretmen ya da ebeveynin ses tonu, yüz ifadesi ve beden dili, hikâyedeki karakterlere yönelik empatiyi güçlendirmiş; bu durum çocukların kendilerini güvende hissetmelerine ve duygusal deneyimlerini daha rahat dışa vurmalarına imkân tanımıştır (Arbuthnot & Sutherland, 1972). Nitekim, basılı materyallerle gerçekleştirilen bibliyoterapi uygulamalarının, çocukların metni daha derinlemesine anlamalarını, karakterlerle daha güçlü özdeşim

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

kurmalarını ve bilgiyi uzun süre hafızalarında tutmalarını desteklediği belirtilmektedir (Baron, 2015; Abbas et al., 2024).

Dijitalleşmenin eğitime entegrasyonu ile birlikte hikâye anlatımı da yeni bir boyut kazanmıştır. İnteraktif uygulamalar, seslendirmeler, animasyonlar ve duraklatılabilir bölümler, hikâye sürecini daha ilgi çekici ve çok duyulu bir deneyime dönüştürmüştür. Araştırmalar, dijital kitapların ve dijital öykülemenin çocukların dikkatlerini daha uzun süre odakta tutabildiğini, iş birliği ve motivasyonlarını artırdığını göstermektedir (Robin, 2006; Sadık, 2008). Ayrıca, dijital ortamların yalnızca dikkat çekici olmadığı; aynı zamanda çocukların eleştirel düşünme, problem çözme ve duygusal zekâ gelişimlerine de katkı sunduğu bilinmektedir (Sulistianingsih et al., 2018; Zarifsanaiey et al., 2022). Bu nedenle, basılı kitaptan dijital hikâyeye geçiş yalnızca teknolojik bir yenilik değil, aynı zamanda çocukların öğrenme biçimlerini, duygusal bağ kurma süreçlerini ve sosyal etkileşimlerini yeniden şekillendiren bir dönüşüm olarak değerlendirilebilir. Bugün gelinen noktada her iki yöntemin de güçlü yanlarının bir arada düşünülmesi, çocukların ihtiyaçlarına daha esnek ve kapsayıcı çözümler sunulmasını mümkün kılmaktadır.

Son yıllarda yapılan araştırmalar, dijital öykülemenin çocukların dikkat, motivasyon ve sosyal-duygusal gelişimlerini desteklemede güçlü bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu literatürün ortaya koyduğu genel eğilimleri destekleyen bulgular, okul öncesi dönemde yürütülen güncel bir çalışmada da gözlemlenmiştir. Aynı içerikte hazırlanan dört hikâye hem basılı kitap hem de dijital öyküleme formatında çocuklara sunulmuş, her iki yöntemin de duygu düzenleme becerilerini geliştirdiği belirlenmiş; dijital öykülemenin özellikle uzun vadede daha kalıcı etkiler sağladığı saptanmıştır (Özmen, 2025).

Dijital Bibliyoterapinin Avantajları

Dijital bibliyoterapi, geleneksel bibliyoterapiyi teknolojinin avantajlarıyla birleştirerek bireylerin gelişimini ve iyiliğini destekleyen yenilikçi bir yaklaşım sunar. Bu yöntem, hikâyeler aracılığıyla terapötik etkileri dijital araçlarla (e-kitaplar, interaktif uygulamalar) artırarak, bireylerin kendi hızlarında ve kişiselleştirilmiş şekilde iyileşme sürecine katılmasını sağlar. Araştırmalar, dijital bibliyoterapinin erişilebilirlik ve esneklik gibi avantajlarının, geleneksel yöntemlerin sınırlılıklarını aştığını göstermektedir. Örneğin, bireylerin mental sağlık sorunlarıyla mücadelede sosyal medya tabanlı bibliyoterapi, katılımı artırarak olumlu sonuçlar üretmiştir (Wang et al., 2025). Bu yaklaşım, özellikle pandemi sonrası dönemde uzaktan erişimin ön plana çıktığı ortamlarda, eğitim ve sağlık alanlarında geniş uygulama potansiyeli taşır ve bireylerin duygusal dayanıklılığını güçlendiren bir araç olarak öne çıkar.

Dijital uygulamalar, uzaktan erişim ve esneklik sağlamalarıyla dikkat çekmektedir. Coğrafi mesafe, ulaşım güçlüğü veya zamansal kısıtlamalar, çevrim içi araçlar sayesinde önemli ölçüde

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

azalmakta; bireyler kendi evlerinden veya uygun gördükleri zamanlarda psikososyal destek alabilmektedir. Örneğin, dijital bilişsel davranışçı terapi üzerine yapılan çalışmalar, çevrim içi müdahalelerin depresyon ve anksiyete yönetiminde etkili olduğunu göstermektedir (Etzelmüller et al., 2020). Benzer şekilde, çocuk ve ergenlerde kaygıya yönelik internet aracılı terapi yaklaşımlarının, yüz yüze müdahalelerle karşılaştırılabilir düzeyde etkili olduğunu ortaya koyan bulgular, uzaktan çözümlerin erişim engellerini azalttığını göstermektedir (Gittins Stone et al., 2023). Bu çerçevede, bibliyoterapi modüllerinin de dijital platformlara taşınması mümkündür. Böylece çocuklar, yüz yüze süreçlere katılmasalar bile sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyen içeriklere düzenli olarak erişebilirler.

Dijital bibliyoterapinin diğer önemli potansiyellerinden biri, çocukların yetişkinlerin mekânsal ve zamansal sınırlılıklarına bağlı kalmadan kendi hızlarında ve uygun zamanlarda içeriklere erişebilmesidir. Her ne kadar doğrudan dijital bibliyoterapiye ilişkin bulgular sınırlı olsa da, dijital öyküleme üzerine yapılan çalışmalar bu esnekliğin çocukların öğrenme ve gelişim süreçlerini destekleyebileceğini göstermektedir. Nitekim, dijital öyküleme uygulamalarının çocuklara kendi hikâyelerini oluşturma fırsatı vererek onların ifade becerilerini ve etkileşim kapasitelerini artırdığı (O'Byrne et al., 2018), dijital hikâye anlatımının çocukların fikirlerini daha açık ifade etmelerine ve metinleri kendi hızlarında anlamlandırmalarına olanak sağladığı bilinmektedir (Rahiem, 2021). Ayrıca dijital öyküleme yöntemlerinin çocukların dikkatini canlı tutarak öğrenme sürecine daha aktif katılım göstermelerini sağladığını ve edindikleri bilgilerin uzun süreli hafızada daha kalıcı olmasına katkıda bulunduğu bilinmektedir (Özerbaş & Öztürk, 2017). Dolayısıyla literatürdeki dijital öyküleme çalışmalarının sunduğu bu avantajlar, dijital bibliyoterapinin de çocuklara bireysel hızda öğrenme ve esneklik sağlayarak özgün katkılar sunabileceğine işaret etmektedir.

Dijital Bibliyoterapi Sınırlılıkları

Dijital bibliyoterapi uygulamalarının en büyük potansiyeli erişim kolaylığı olsa da, bu potansiyel tüm çocuklar için eşit düzeyde gerçekleşmemektedir. Literatürde “dijital uçurum” kavramıyla ifade edilen bu durum, teknolojik cihazlara ve internete erişimdeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır (Hamburg & Lütgen, 2019). Özellikle sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çocukları, dijital içeriklerden yeterince faydalanamamaktadır (Pierce & Cleary, 2024). OECD (2023) de, dijital okuryazarlığın gelişiminde altyapısal imkanların belirleyici rolüne işaret etmektedir. Dolayısıyla, dijital bibliyoterapinin yaygınlaştırılabilmesi için çocukların teknolojiye erişimini destekleyecek politika ve uygulamalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Dijital bibliyoterapi uygulamalarında veri güvenliği, çocukların etkileşim verilerinin toplanması ve depolanması sırasında siber tehditlere karşı korunmasını ifade eder. Bu gibi dijital platformların sunduğu en önemli risklerden biri, kullanıcı verilerinin toplanması ve işlenmesidir. Çocukların kullanım alışkanlıklarının kaydedilmesi, mahremiyet ve veri güvenliği açısından ciddi tehditler oluşturabilir.

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

Psikoterapi uygulamalarında veri güvenliği, etik ilkeler, olası olumsuz etkiler (Rozenal et al., 2018) ve dijital müdahalelerin kalitesi özenle dikkate alınması gereken kritik unsurlardır. Bu veriler kişiselleştirilmiş deneyimler sunmada yararlı olsa da, veri toplama kapsamı, kullanım amacı ve çocuk mahremiyeti üzerindeki olası etkiler bakımından etik kaygılara yol açmaktadır. Ayrıca, üçüncü taraf platformların entegrasyonu, bu sağlayıcıların gizlilik politikalarının ve veri işleme uygulamalarının dikkatle incelenmesini gerektiren yeni bir karmaşıklık katmanı getirmektedir (Santosh Kumar, 2024). Bu noktada etik veri uygulamaları, paydaşlarla şeffaf iletişim kurulmasını; çocuklar ve ebeveynlerine hangi verilerin toplandığı, hangi amaçla kullanıldığı ve ne tür güvenlik önlemlerinin alındığı konusunda açık bilgi verilmesini zorunlu kılmaktadır. Çocukların güvenliğini, mahremiyetini ve eşit erişimini önceleyen standartlar belirlenmedikçe, bibliyoterapinin dijital ortamlardaki potansiyeli tam anlamıyla hayata geçirilemeyecektir. Bu bağlamda, dijital bibliyoterapi uygulamalarının başarısı yalnızca pedagojik içeriklerin kalitesine değil, aynı zamanda etik, güvenli ve kapsayıcı bir dijital altyapının oluşturulmasına da bağlıdır.

Dijital olarak sunulan bibliyoterapi, okul öncesi dönemde çocukların sosyal-duygusal gelişimini desteklemek için güçlü bir araç olsa da, uygulayıcıların (öğretmenler, ebeveynler, terapistler) dijital yetkinlik eksiklikleri, bu yöntemin etkinliğini sınırlayan önemli bir engel olarak öne çıkmaktadır. Dijital yetkinlik, teknolojik araçları etkili ve güvenli bir şekilde kullanma, dijital içeriklerin pedagojik uygunluğunu değerlendirme ve çocukların gelişim düzeyine uygun dijital ortamlar tasarlama becerilerini kapsar (Loureiro et al., 2024; Masoumi & Bourbour, 2024). Bu noktada öğretmenlerin mesleki gelişim faaliyetlerine katılımı, dijital becerilerini sürekli güncel tutmalarını sağlayan temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır. OECD'nin (2023) raporunda da vurgulandığı üzere, öğretmenlerin yaklaşık %60'ı son bir yıl içinde dijital eğitim alanında mesleki gelişim programlarına katıldığını belirtmiştir. Bu bulgu, dijital yetkinlik alanında ilerleme kaydedildiğini göstermesine rağmen, aynı zamanda eksikliklerin hâlâ önemli bir sınırlayıcı unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Literatür incelemesi, dijital bibliyoterapinin okul öncesi dönemde çocukların sosyal-duygusal gelişimini desteklemede güçlü bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dijital ortamlar, erişim kolaylığı, çoklu duyuşsal etkileşim ve çocukların ilgisini çeken animasyonlu hikâyeler gibi avantajlar sunarak geleneksel bibliyoterapiyi zenginleştirmektedir (Özmen, 2025). Özellikle interaktif e-kitaplar ve dijital öyküleme uygulamaları, çocukların duygu düzenleme, empati ve problem çözme becerilerini geliştirmede etkili bulunmuştur (Purnama et al.2022). Bununla birlikte, uygulayıcıların dijital yetkinlik eksiklikleri, altyapısal sınırlılıklar ve veri güvenliği ile mahremiyet gibi riskler, bu yöntemin yaygınlaşmasını ve etkinliğini kısıtlamaktadır. Bu bağlamda, dijital bibliyoterapinin başarısı, yalnızca teknolojik yeniliklere değil, aynı zamanda uygulayıcıların eğitime ve etik standartların geliştirilmesine bağlıdır. Örneğin, kırsal bölgelerdeki düşük internet erişimi ve uygulayıcıların dijital

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

araçları kullanma konusundaki yetersizlikleri, dijital uçurumu derinleştirerek eşitlikçi bir uygulama ortamını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, dijital materyallerin yerel kültür ve değerlerle örtüşmemesi, çocukların içeriklerle özdeşim kurmasını güçleştirebilir. Bunun yanında okullarda gerekli altyapı ve donanım eksiklikleri (akıllı tahta, tablet, güvenli yazılım vb.) uygulamaların sürdürülebilirliğini engelleyebilir.

Dijital bibliyoterapinin okul öncesi dönemde etkili bir şekilde uygulanması, çocukların bireysel ihtiyaçlarına uygun içerik tasarımı, kültürel bağlama duyarlılık ve ebeveyn-uygulayıcı iş birliğini gerektirir. Gelecekteki araştırmalar, bu alanda uzun vadeli etkileri incelemeye odaklanarak, dijital bibliyoterapinin hem pedagojik hem de psikososyal potansiyelini daha iyi anlamayı sağlamalıdır. Bu dönüşüm, yalnızca teknolojik bir yenilik olarak değil, çocuk gelişimini çok boyutlu bir şekilde destekleyen bütüncül bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir.

Kaynaklar

- Afolayan, J. A. (1992). Documentary perspective of bibliotherapy in education. *Reading Horizons: A Journal of Literacy and Language Arts*, 33(2), 137–148.
- Akgün, E., & Karaman Benli, G. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarla bibliyoterapi: Bir uygulama örneği. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(1), 100–111.
- Arbuthnot, M., & Sutherland, Z. (1972). *Children and books* (4th ed.). Foresman.
- Baron, N. S. (2015). *Words onscreen: The fate of reading in a digital world*. Oxford University Press.
- Brewster, L. (2007). The reading remedy: Bibliotherapy in practice. *Australasian Public Libraries and Information Services*, 21(4), 172–177.
- Catalano, A. (2008). Making a place for bibliotherapy on the shelves of a curriculum materials center: The case for helping pre-service teachers use developmental bibliotherapy in the classroom. *Education Libraries*, 31(1), 17–22. <https://doi.org/10.26443/el.v31i3.258>
- Chauhan, D., & Patel, P. (2023). A study of value education in the Panchatantra. *International Journal of Novel Research and Development*, 8(10), 25–29.
- Coffman, M. F. (1981–1987). *Uncle Lightfoot*. Unpublished manuscripts.
- Cooper, P. J., Vally, Z., Cooper, H., Radford, T., Sharples, A., Tomlinson, M., & Murray, L. (2014). Promoting mother–infant book sharing and infant attention and language development in an

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

- impoverished South African population: A pilot study. *Early Childhood Education Journal*, 42(2), 143–152. <https://doi.org/10.1007/s10643-013-0591-8>
- Cornett, C. E., & Cornett, C. F. (1980). *Bibliotherapy: The right book at the right time*. Phi Delta Kappa Educational Foundation.
- Davis, K. (1992). *Bibliotherapy and children's award-winning books*. University of Central Arkansas.
- Etzelmüller, A., Vis, C., Karyotaki, E., Baumeister, H., Titov, N., Berking, M., Cuijpers, P., Riper, H., & Ebert, D. D. (2020). Effects of internet-based cognitive behavioral therapy in routine care for adults in treatment for depression and anxiety: Systematic review and meta-analysis. *Journal of Medical Internet Research*, 22(8), e18100. <https://doi.org/10.2196/18100>
- Forgan, J. (2002). Using bibliotherapy to teach problem solving. *Intervention in School and Clinic*, 38(2), 75–87.
- Gittins Stone, D. I., Elkins, R. M., Gardner, M., Boger, K., & Sperling, J. (2023). Examining the effectiveness of an intensive telemental health treatment for pediatric anxiety and OCD during the COVID-19 pandemic and pediatric mental health crisis. *Child Psychiatry & Human Development*, 55(5), 1398–1412. <https://doi.org/10.1007/s10578-023-01500-5>
- Göncü, R. B. (2024). *Bibliyoterapinin 5-6 yaş çocukların sosyal problem çözme ve duyguları anlama becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hamburg, I., & Lütgen, G. (2019). Digital divide, digital inclusion and inclusive education. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 6(4), 20–29. <https://doi.org/10.14738/assrj.64.6457>
- Heath, M. A., Sheen, D., Leavy, D., Young, E., & Money, K. (2005). Bibliotherapy: A resource to facilitate emotional healing and growth. *School Psychology*, 26(5), 563–580.
- Jayne, K. M., & Purswell, K. E. (2017). Creativity, expressive arts, and play therapy. In J. Ziomek-Daigle (Ed.), *Counseling children and adolescents: Working in school and clinical mental health settings* (pp. 411–447). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315466736>
- Khalik, A. (2017). The effectiveness of bibliotherapy as an intervention on improving aggressive behavior of fifth graders children with emotional and behavioral disorders. *International Journal of Psycho-Educational Sciences*, 6(2), 30–35.

- Knonth, M. V. (2006, May 24). What ails bibliotherapy? *The Horn Book*.
<https://www.hbook.com/story/what-ails-bibliotherapy>
- Lack, C. (1985). Bibliotherapy: A comparison of the effect of the traditional folk/fairy tale and contemporary fiction on self-esteem and anxiety (Doctoral dissertation). *Dissertation Abstracts International*, 46(4-B), 1342.
- Leana-Taşçılar, M. (2012). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapi kullanımı: Model önerisi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 118–136.
- Lucas, C. V., & Soares, L. (2013). Bibliotherapy: A tool to promote children's psychological well-being. *Journal of Poetry Therapy*, 26(2), 137–147. <https://doi.org/10.1080/08893675.2013.823310>
- Loureiro, A. C., Santos, A. I., & Meirinhos, M. (2024). Digital competence for pedagogical integration: A study with elementary school teachers in the Azores. *Education Sciences*, 14(12), 1293. <https://doi.org/10.3390/educsci14121293>
- Masoumi, D., & Bourbour, M. (2024). Framing adequate digital competence in early childhood education. *Education and Information Technologies*, 29, 20613–20631. <https://doi.org/10.1007/s10639-024-12646-7>
- McCulliss, D. (2012). Bibliotherapy: Historical and research perspectives. *Journal of Poetry Therapy*, 25(1), 23–38. <https://doi.org/10.1080/08893675.2012.654944>
- McIntyre, T. (1999). Bibliotherapy. Retrieved July 6, from http://maxweber.hunter.cuny.edu/eres/docs/eres/EDSPC715_MCINTYRE/Biblio.html
- Mikulas, W. L., & Coffman, M. F. (1989). Home-based treatment of children's fear of the dark. In C. E. Schaefer & J. M. Briesmeister (Eds.), *Handbook of parent training: Parents as co-therapists for children's behavior problems* (pp. 179–202). John Wiley & Sons.
- Noble, C., Cameron-Faulkner, T., Jessop, A., Coates, A., Sawyer, H., Taylor-Ims, R., & Rowland, C. F. (2020). The impact of interactive shared book reading on children's language skills: A randomized controlled trial. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 63(6), 1878–1897. https://doi.org/10.1044/2020_JSLHR-19-00288
- OECD (2023). OECD digital education outlook 2023: Towards an effective digital education ecosystem. *OECD Publishing*. <https://doi.org/10.1787/c74f03de-en>

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

- Ouzts, D. T. (1991). The Emergence of Bibliotherapy as a Discipline. *Reading Horizons: A Journal of Literacy and Language Arts*, 31 (3). Retrieved from https://scholarworks.wmich.edu/reading_horizons/vol31/iss3/3
- O'Byrne, W. I., Houser, K., Stone, R., & White, M. (2018). Digital storytelling in early childhood: Student illustrations shaping social interactions. *Frontiers in Psychology*, 9, 1800. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01800>
- Öncü, H. (2012). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışma ve rehberlik amacıyla kullanılması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 161(161), 147–170.
- Özerbaş, M. A., & Öztürk, Y. (2017). Türkçe dersinde dijital hikâye kullanımının akademik başarı, motivasyon ve kalıcılık üzerine etkisi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 10(2), 102–110.
- Özmen, K. M. (2025). *Dijital öyküleme ile sunulan bibliyoterapinin okul öncesi dönemdeki çocukların duyu düzenleme becerilerine etkisinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Pardeck, J. T. (1995). Bibliotherapy: An innovative approach for helping children. *Early Child Development and Care*, 110(1), 83–88.
- Pardeck, J. T., & Pardeck, J. A. (1989). Bibliotherapy: A tool for helping preschool children deal with developmental change related to family relationships. *Early Child Development and Care*, 47(1), 107–129. <https://doi.org/10.1080/0300443890470106>
- Pardeck, J. T., & Pardeck, J. A. (1993). *Bibliotherapy: A clinical approach to helping children*. Gordon and Breach Science Publishers.
- Pierce, G. L., & Cleary, P. F. (2024). The persistent educational digital divide and its impact on societal inequality. *Plos One*, 19(4), e0286795. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0286795>
- Purnama, S., Ulfah, M., & Ramadani, L. (2022). Digital storytelling trends in early childhood education in Indonesia: A systematic literature review. *JPUD - Jurnal Pendidikan Usia Dini*, 16(1), 17–31. <https://doi.org/10.21009/JPUD.161.02>
- Radtke, S. R., Muskett, A., Coffman, M. F., & Ollendick, T. H. (2023). Bibliotherapy for specific phobias of dogs in young children: A pilot study. *Journal of Child and Family Studies*, 32, 399–410. <https://doi.org/10.1007/s10826-022-02304-2>

- Rahiem, M. D. H. (2021). Storytelling in early childhood education: Time to go digital. *International Journal of Early Childhood Education Policy*, 15(4). <https://doi.org/10.1186/s40723-021-00081-x>
- Renwick, M.A (2020) *Supporting Preschool Children's Development of Gratitude:A Bibliotherapy Approach*, Alliant International University, San Francisco
- Robin, B. (2006). The educational uses of digital storytelling. In *Proceedings of Society for Information Technology & Teacher Education International Conference* (pp. 709–716). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).
- Rozental, A., Castonguay, L., Dimidjian, S., Lambert, M., Shafran, R., Andersson, G., & Carlbring, P. (2018). Negative effects in psychotherapy: Commentary and recommendations for future research and clinical practice. *BJPsych Open*, 4(4), 307–312. <https://doi.org/10.1192/bjo.2018.42>
- Rubin, R. J. (1979). Uses of bibliotherapy in response to the 1970s. *Library Trends*, 28(2), 239–252.
- Russell, D. H. (1958). Personal values in reading. *The Reading Teacher*, 12(1), 399.
- Sadik, A. (2008). Digital storytelling: A meaningful technology-integrated approach for engaged student learning. *Educational Technology Research and Development*, 56(4), 487–506. <https://doi.org/10.1007/s11423-008-9091-8>
- Santosh Kumar, R. S. (2024). Ethical considerations in digital education. *Online and digital education* (pp. 155–177).
- Schlichter, C. L., & Burke, M. (1994). Using books to nurture the social and emotional development of gifted students. *Roeper Review*, 16(4), 280–285. <https://doi.org/10.1080/02783199409553598>
- Schrank, F. A., & Engels, D. W. (1981). Bibliotherapy as a counseling adjunct: Research findings. *The Personnel and Guidance Journal*, 60, 143–147.
- Smeda, N., Dakich, E., & Sharda, N. (2014). The effectiveness of digital storytelling in the classrooms: a comprehensive study. *Smart Learning Environments*, 1(1), 6. <https://doi.org/10.1186/s40561-014-0006-3>
- Sönmez, Ş. (2023). *Okul öncesi dönem öykü ve masal kitaplarında yer alan bibliyoterapik öğeler* (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Spor, Eğitim ve Çocuk (SEÇ)

- Sridhar, D., & Vaughn, S. (2000). Bibliotherapy for all: Enhancing reading comprehension, self-concept, and behavior. *Teaching Exceptional Children*, 33(2), 74–82.
- Sulistianingsih, E., Jamaludin, S., & Sumartono, S. (2018). Digital storytelling: A powerful tool to develop students' emotional intelligence. *Journal of Curriculum Indonesia*, 1(2), 33–40. <https://doi.org/10.15294/jci.v1i2.3>
- Topuzkanamış, E., & Uysal, B. (2010). Bibliyoterapi ve Türkçe eğitimi. In *Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu* (pp. 884–890). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Uyar, F. N. (2020). *5-6 yaş grubu çocuklarda bibliyoterapinin özgüven ve kişiler arası problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Wang, S., Cheung, D. S. K., Leung, S. H. I., et al. (2025). Social media-based bibliotherapy for improving the mental health of informal caregivers of people with dementia: A randomized controlled trial. *BMC Nursing*, 24, 396. <https://doi.org/10.1186/s12912-025-02778-7>
- Yusuf, R., & Mohd, S. (2008). Bibliotherapy: A tool for primary prevention program with children and adolescents. *Journal Antidadah Malaysia*, 75–90.
- Zarifsanaiey, N., Mehrabi, Z., Kashefian-Naeeni, S., & Mustapha, R. (2022). The effects of digital storytelling with group discussion on social and emotional intelligence among female elementary school students. *Cogent Psychology*, 9(1), 2004872. <https://doi.org/10.1080/23311908.2021.2004872>